

GIYOHVANDLIK – DEVIANT XULQ SHAKLI SIFATI

Quttiboyeva Ozoda Sunibekovna - *University of Management and Future Technologies universiteti, S313-22 PPo 'guruh talabasi*

Annotatsiya: Ushbu maqolada giyohvandlikning deviant xulq-atvor shakli sifatida tahlili olib borilgan. Giyohvandlikning kelib chiqish sabablari, uning shaxs va jamiyatga ta'siri, shuningdek, bu illatning oldini olish bo'yicha takliflar ko'rib chiqilgan. Maqolada giyohvandlikning psixologik, ijtimoiy, iqtisodiy va madaniy omillari atroflicha yoritilgan hamda uning natijasida yuzaga keladigan ijtimoiy ajralish, jinoyatchilik va sog'liq muammolari tahlil qilingan. Shuningdek, muammoni bartaraf etish bo'yicha huquqiy, tarbiyaviy va rehabilitatsiya choralari taklif qilingan. Tadqiqot natijalari giyohvandlikka qarshi kurashda ta'lim va ijtimoiy qo'llab-quvvatlashning muhim rol o'ynashini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: Giyohvandlik, deviant xulq, psixologik omillar, ijtimoiy muammolar, jinoyatchilik, rehabilitatsiya, ta'lim, profilaktika.

Kirish

Giyohvandlik – bu shaxsning giyohvand moddalar ta'siriga berilib, ularga qaram bo'lishi natijasida yuzaga keladigan holatdir. Bu nafaqat insonning jismoniy va ruhiy salomatligiga salbiy ta'sir ko'rsatadi, balki uning ijtimoiy hayotini, ish faoliyatini, oilaviy munosabatlarini ham izdan chiqaradi. Giyohvandlik deviant (jamiyat normalaridan chetga chiqqan) xulq-atvor shakllaridan biri bo'lib, u ko'pincha jinoyatchilik, ijtimoiy beqarorlik va turli huquqbuzarliklar bilan bog'liq bo'ladi.

Zamonaviy dunyoda giyohvand moddalar iste'moli jiddiy global muammoga aylangan. Bir qator rivojlangan va rivojlanayotgan mamlakatlarda yoshlar orasida bu illat keng tarqalmoqda. Maqolaning maqsadi – giyohvandlikni deviant xulq shakli sifatida tahlil qilish, uning kelib chiqish sabablari, shaxs va jamiyatga ta'siri hamda oldini olish choralari haqida fikr yuritishdir.

Deviant xulq tushunchasi va uning jamiyatdagi o'rni

Deviant xulq – bu jamiyat tomonidan belgilangan normalar va qadriyatlarga mos kelmaydigan harakatlar majmuasidir. Ijtimoiy sotsiologlar deviant xulqni bir necha turga ajratadilar: jinoyatchilik, ichkilikbozlik, giyohvandlik, ma'naviy qoidalarni buzish va shaxsiy befarqlik kabi xatti-harakatlar deviant xulq sifatida qaraladi.

Giyohvandlik – bu deviant xulq shakllaridan biri bo'lib, shaxs narkotik moddalarga qaram bo'lib qolganida namoyon bo'ladi. Bu holat odamning atrof-muhitga bo'lgan munosabatini, uning hayotiy maqsadlarini va kundalik faoliyatini izdan chiqaradi. Jamiyatda giyohvandlikka qarshi qattiq kurash olib borilishi shart, aks holda bu illat butun bir avlodning axloqiy va jismoniy buzilishiga sabab bo'lishi mumkin.

Giyohvandlikning deviant xulq sifatida tan olinishi, asosan, uning ijtimoiy normalarga zid bo'lganligi va ijtimoiy muhitni beqarorlashtirishi bilan bog'liq. Odamlar narkotik moddalarga qaram bo'lib qolgandan so'ng, ular ish qobiliyatini yo'qotadi, ijtimoiy hayotdan chetga chiqadi va ko'pincha jinoyatlarga aralashib qolishadi. Shu sababli, bu muammo nafaqat shaxsiy, balki ijtimoiy masala sifatida ham ko'rilishi kerak.

Giyohvandlikning sabablari va omillari

Giyohvandlikning tarqalishiga olib keluvchi bir necha asosiy sabablar mavjud:

Ba'zi odamlar hayotiy muammolar, depressiya, stress yoki yolg'izlik sababli narkotik moddalar iste'mol qilishga moyillik ko'rsatadi. Ular ushbu moddalardan vaqtinchalik tinchlik va taskin topish imkoniyatini izlaydilar. Natijada, organizm bu moddalarga o'rganib qoladi va inson ularga qaram bo'lib qoladi. Ayniqsa, yoshlar o'zlarining psixologik noaniqliklari sababli giyohvandlikka berilishlari mumkin.

Jamiyatda giyohvandlik tarqalishining asosiy sabablaridan biri bu do'stlar yoki atrof-muhit ta'siridir. Yoshlar ko'pincha tengdoshlarining ta'siriga tushib, narkotik moddalarga qiziqib qoladilar. Oila muhiti ham katta ahamiyatga ega – agar ota-onalar farzandlariga yetarlicha e'tibor bermasa yoki oilaviy muhit notinch bo'lsa, bolalar o'z muammolarini giyohvandlik orqali hal qilishga harakat qilishlari mumkin.

Ishsizlik, qashshoqlik va ijtimoiy tengsizlik ham giyohvandlikning sabablaridan biri hisoblanadi. Hayot sharoitining og'irligi tufayli ba'zi odamlar bu illatga berilib ketadi yoki giyohvand moddalar savdosi bilan shug'ullana boshlaydi.

Ba'zi jamiyatlarda narkotik moddalar iste'moli odatiy hol sifatida qabul qilinishi mumkin. Masalan, ayrim submadaniyatlarda bu hayot tarzining bir qismi sifatida qaraladi. Shu boisdan, madaniy qadriyatlar va axloqiy normalarning zaifligi ham bu muammoga turtki bo'lishi mumkin.

Giyohvandlikning jamiyat va shaxsga ta'siri

Giyohvand moddalar inson organizmiga halokatli ta'sir ko'rsatadi. Bu moddalarning uzoq muddat iste'mol qilinishi jismoniy holatni yomonlashtiradi, immunitetni pasaytiradi va turli kasalliklarning rivojlanishiga sabab bo'ladi. Ruhiy jihatdan esa, inson depressiya, aqliy zaiflik va tajovuzkorlikka moyil bo'lib qoladi.

Giyohvand kishilar odatda jamiyatdan chetlashib boradi. Ular o'z oilasi, do'stlari va ish joyidan uzoqlashadi, natijada ijtimoiy hayotdan uzilib qolishadi. Narkotik moddalar iste'mol qiluvchi shaxslar ko'pincha pul topish uchun noqonuniy ishlar bilan shug'ullanishga majbur bo'ladilar. Bu esa o'g'irlik, qotillik va firibgarlik kabi jinoyatlarning ko'payishiga olib keladi.

Giyohvandlikning oldini olish choralari

Narkotik moddalar savdosi va iste'moliga qarshi qattiq qonunchilik choralari ko'rilishi lozim. Davlat tomonidan narkotik moddalar tarqalishiga qarshi maxsus dasturlar ishlab chiqilishi kerak. Maktab va universitetlarda giyohvandlikning zararlarini tushuntirish bo'yicha maxsus dasturlar joriy qilinishi lozim. Yoshlarni sport, san'at va ijodiy mashg'ulotlarga jalb qilish orqali ularni bu zararli odatlardan uzoqlashtirish mumkin. Giyohvandlikka chalingan shaxslarga maxsus rehabilitatsiya markazlari orqali yordam ko'rsatish, ularga yangi hayot boshlash imkoniyatini yaratish kerak.

Xulosa

Giyohvandlik jiddiy ijtimoiy muammo bo'lib, uning salbiy oqibatlarini nafaqat shaxsiy, balki jamiyat miqyosida ham sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Bu illatning keng tarqalishiga turli psixologik, ijtimoiy va iqtisodiy omillar sabab bo'ladi. Giyohvandlik

nafaqat inson salomatligini buzadi, balki ijtimoiy ajralish, jinoyatchilikning ortishi va iqtisodiy inqirozlarga ham olib kelishi mumkin.

Ushbu muammoning oldini olish uchun kompleks yondashuv talab qilinadi. Xususan, huquqiy choralar kuchaytirilishi, ta'lim muassasalarida profilaktik dasturlar joriy qilinishi va giyohvandlarga reabilitatsiya imkoniyatlari yaratilishi lozim. Shuningdek, yoshlarni sog'lom turmush tarziga yo'naltirish, ularning bo'sh vaqtlarini foydali mashg'ulotlar bilan to'ldirish orqali giyohvandlikka qarshi samarali kurashish mumkin.

Giyohvandlik bilan kurash faqat davlat organlarining vazifasi emas, balki jamiyatning har bir a'zosi bunga o'z hissasini qo'shishi kerak. Buning uchun oilalar, ta'lim muassasalari, ijtimoiy tashkilotlar va davlat idoralari hamkorlikda ishlashi lozim. Faqat shundagina bu illatning oldini olish va sog'lom jamiyat qurish mumkin bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Sulaymon Amirqulovich Xaydarov. (2024). O'quvchilarni tarbiyashda ijtimoiy fanlarni o'qitishni didaktik imkoniyatlari. SCIENCE AND EDUCATION SCIENTIFIC JOURNAL. 5.1.B.271-275.
2. Хайдаров, С. (2023). Педагогик faoliyatda o'qituvchi o'zida kompetentlik sifatlarini shakillantirishi. Цифровизация современного образования: проблема и решение, 1(1), 64–67.
3. Хайдаров, С. А. (2023). ТАРИХ ДАРСЛАРИДА САНЪАТ АСАРЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШНИНГ УСУЛЛАРИ. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 3(1/2), 92-96.
4. Хайдаров С. (2024). Spiritual influence on child education in families. Web of Teachers: Inderscience Research. 2 (11). 203-205.
5. Хайдаров С. (2025). Oilalarda farzand tarbiyasiga ruhiy ta'sir etkazish. Modern Education and Development. 3 (17). 23-27.
6. Khaydarov S.A. (2025). The role of the use of fine arts in teaching the history of the country. Modern Education and Development. 3 (17). 28-33.

7. Xaydarov S.A. (2025). Ijtimoiy-gumanitar fanlarda raqamli metodlardan foydalanish yo'llari. NEW RENAISSANCE international scientific journal. 2(1). 91-94.
8. Xaydarov S.A. (2025). Yoshlarda vatanparvarlik hissini tarbiyalashda Boburnoma asariga ishlangan miniatyuralarning ahamiyati. Til va adabiyot.uz. 2.11-12.